

(המשך מעמוד 13)

הדעת מבחינה צבאית. הוראה זו עלתה בקנה אחד עם הדוקטרינה הצינית הוותיקה שקבעה כי המצב המדיני הוא פועל יוצא מן העובדות בשטח. סיסמת הקרב של החלוצים, "לא נוזו מפנה!" קיבלה במצב זה תוקף מחודש. לפיכך ציונה בן גוריון שלא להפקיר 33 ישובים שנכללו על-פי החלוקה, בתחומי המדינה הערבית.

יודיו של נהג

אחד הפרקים המרתקים ביותר בשלב זה של קדם-המאבק על דמותה של הארץ הוא הליווי המוזיקלי של השיירות. כתב עליו יגאל אלון, מפקד הפלמ"ח, בספר מערכות 1948: "ליווי השיירות היה, אולי, משימה המייגעת והמהלכת-אימים יותר מכל משימה אחרת במלחמה..." אחד מי אנשי השיירות שהובילו מזון לירושלים, שקטעים מעדותו מופיעים בעמוד האש, הוא יונה גולני.

נהג קטעים נבחרים מתוך ערוץ-תו:

אני מבית זרע... בפברואר-מרס 1948 התחלתי לנסוע בשיירות לירושלים. בר מכונית, עם חק (דיוול) של המשק... זה היה פחד נוראי לנסוע כל יום. ראינו חברים שהנה רק עכשו נפרדנו מהם ברחובות או בעקרון, הנה בקריית-ענבים או בירושלים הם אינם... לירושלים יש רק דרך אחת - דרך שעריהגיא. בר אותם ימים לא היו ישובים באזור הזה. הישוב האחרון היה חולדה. מחולדה ועד לקריית-ענבים הערבים שלטו בכל השטח... הנק היה כולו תא משריין עם שתי דלתות, שני הצאצאים הלונות קדימה שהיו נפתחים ונסגרים לפי המצב. אחרי רחובות זה היה נסגור הרמטי. והיה נשאר רק חרך קטן בגודל של אצבע, כדי להראות לנוהג את המכונית מלפנים ואת חתיכת הכביש. בפנים היה נוצר חום איום וחושך. כשאתה מרגיש שמשני הצדדים יורים, אז בפנים מתהווה איזה הד כזה, שמורט לך את העיניים.

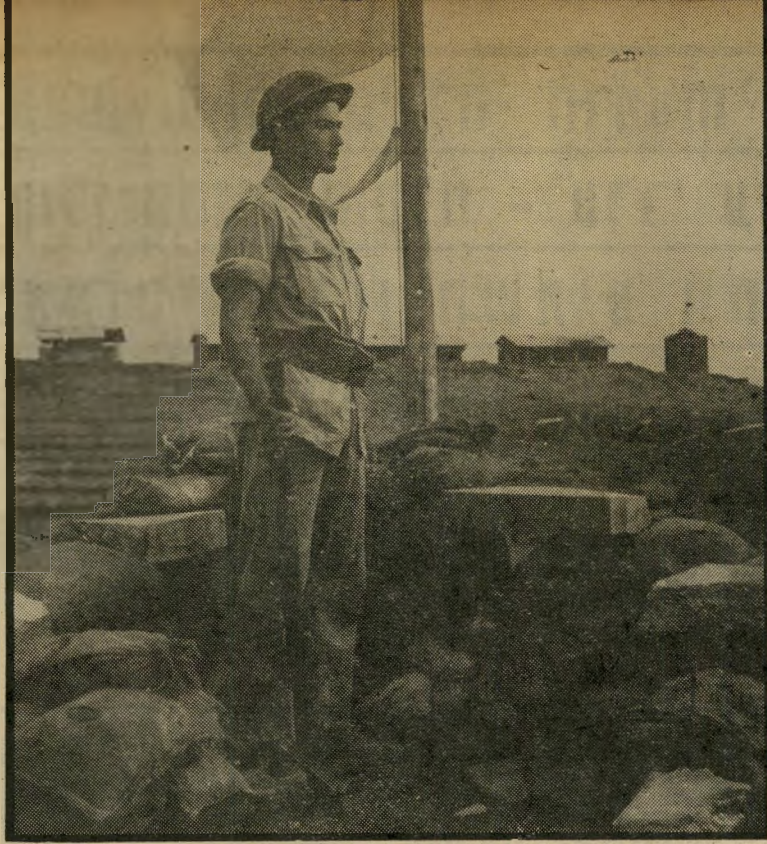
זה היה דבר נורא לראות, שהנה אתה נוסע, ופיתאום מכונית עולה על מוקש ומתרסקת, ואתה לא יכול לעשות שום דבר. אתה יכול רק לנושך את השפתיים. אתה יודע מי זה שמה, ואתה יכול רק לנושך את השפתיים. אתה יכול לבכות, אבל אתה מוכרח לנסוע, כי השיירה מוכר רחה לעבור, כי ירושלים רעבה...

אחר כך שאלו אותי לא פעם: מה נתן לכם את הכוח להמשיך ולנסוע במצב זה איום הזה? מציבה של ירושלים! כשהיינו מגיעים לירושלים ונכנסים ל-רוממה, וילדי ירושלים היו יוצאים מהבתים, עוצרים אותנו, מנשקים אותנו, בריכים, ונושאים אותנו על הכפיים, אנחנו היינו עומדים ובוכים ביחד איתם.

לא היינו בכלל גיבורים. לא גיבורים. נסענו, וכשהיינו מגיעים לשעריהגיא, הייתי נכנס לפחד כזה. שזה היה נוזל ממש כיועה, מכל הראש לתוך הצוואר. הייתי רואה דרך החרך, לפעמים הייתי רואה על ההרים את הערבים שירורים, או את הרימון שהיה מתפוצץ על ידך. אבל לא היתה שום ברירה. היינו שרים אז. האמת היא שאני חשבתי שרק אני שר, עם הודי. אבל התברר שכולם היו שרים. היינו שרים את שירי הפלמ"ח ואת שירי ירושלים. וזה לא היה מתוך גבורה. זה היה מפחד. מפחד שאם תעשה משהו חוץ ממה שאתה נוהג, אתה שרן ושרנו.

למשל, שרנו את שירי של הפועל הי עברי ששר על ירושלים של שני ימי עבודה, שהוא רעב ולא נותנים לו יותר, ואנחנו הפכנו אותו: ירושלים, ירושלים... ושרנו את השיר הזה ככה: ירושלים עיר הקודש, למה ומדוע. הוא (הפועל) היה שר: למה ומדוע לא נתת לי שני ימי עבודה בשבוע? ואנחנו שרנו: ירושלים עיר הקודש, למה ומדוע, זה נתת לי בנה החודש, יומיים בשבוע? וזה החזיק אותנו...

בהתחלה היינו רוצים להציל את הנהגים, ואז נפלו הרבה נהגים בגלל זה. ואז באה הפקודה של הפלמ"ח למשוויינים: אתם לא מותרים בהצלת נהגים. אתם נוסעים... לשמכונת היתה וולה על מוקש ומתרסקת על-פיריוב היא היתה מתרסקת בצד ימין לתעלה, והיא היתה סותמת את חצי הרכיש הימני. עכשו היינו עוברים אותה... באחת השיירות יצאנו מעקרון בשמונה בבוקר. כשהגענו ליד לטרון, המפקד מוציא אותי מאחור. היה לי חק משריין גיול, עם טמבון גדול ורחב, והיה צריך להשאיר מכונית כזאת הכי חזקה... כשהתקרבת שלוש מאות מטר מתחנת הדלק בשער-הגיא, עמד אוטורקמה שהתקלקל ורתח.

איש הנהג הראשית המילחמה

נשכנו את שפתינו והמשכנו...

מפקד השיירה עצר אותי ואמר לי לעבור אותו. לקשור אותו ולסחוב אותו לשער-הגיא... רק פתחתי את הדלת לנסוע אחרי גנית ולהתקרב אליו, או שמעתי צוור, והצורך פגע בדלת שלי. סגרתי מיד את הדלת וצעקתי: יורים עלי... הצעתי למשוויינים שיעשו לי קיר עם שלושה משורינים במקביל אלי, עד לי אוטו קמח... הצלתי את אוטורקמה ונכנסנו לשעריהגיא, כשאני סוחב את האוטורקמה. התקרבנו למשאבת-המים, ואז שמענו קרב. המשורינים ברחו לכיוון הקרב, והשאירו אותי עם האוטורקמה בתגנת-המים שראי שונה...

ביקשתי מהנהג של האוטורקמה שיכניס מהר את האוטורקמה לתוך החצר, ויצטרף אלי בתור שלישי בקבינה... היו שמה חיילים אנגליים, ונכנסתי ל-שעריהגיא כשאני סוחב את האוטורקמה, ומביא אותו למשאבת-המים הראשונה, ורק לוקח את הנהג איתי, ונכנס לאש תופת שלא-יאמן. השיירה בוערת, ומכל הצדדים קופצים בחורים ובהורות ממשורינים בוערים. נהגים קופצים ממכוניות בוערות ו-נהגים בתעלות. המשורינים יורים אש תופת, ובתוך הגיהינום הזה אני מנסה לתמוך ועובר אותם...

באותם הימים יצאתי באחת השיירות מעקרון לירושלים. עד שעריהגיא היה איכשהו כשרק נכנסתי לשעריהגיא, היה מתחיל מתח נוראי. כשרק היינו עוברים את משאבת-המים הראשונה, היינו מקב-לים אש תופת מכל ההרים. המשורינים היו יורים אש-תופת. באותה השיירה התקרבת לי עץ שנקרא מעיין-השייח, וראיתי אש-תופת. מכוניות בוערות והמשורינים יורים. התחלתי להת-קדם הלאה ופיתאום התרוממה לפני מכונית ממש ועלתה על מוקש. ידעתי מהים שני הנהגים האלה, אולם לא היתה כל ברירה. עקפתי אותם, וככה נסענו הלאה, כשאש-תופת ניתכה עלינו ואנחנו ממשוכים לני-סוע...

בקריית-ענבים היתה התחנה הראשונה אחרי שעריהגיא. כשהיינו יוצאים שמה, רטובים מויעה ורועדים, ונושמים את ה-אוויר, היינו מתחילים ונבדוק מי חסר, מי לא הגיע. ותמיד חסר מישוהו. ותמיד נשכנו את השפתיים ולא פעם בכינו, אבל לא היתה שום ברירה...

מדוע בכה גילי?

בין ה-27 במרס ל-30 במרס השמידו הר ערבים שלוש שיירות: שיירת גבידניאל, שחזרה מגוש-עציון, שיירת יחיעה ושיירת חולדה. שלושה ימים אלה המחישו כי שיטת ההגנה הפאסיבית פשטה את הרגל. אסור היה להמשיך במצב שבו הפלמ"ח הכוח הלוחם המאומן ביותר בארץ, מבזבז את כוחותיו ושופן את דמו באבטת שיי-רות ליישובים נידחים. כך התגבשה החלטה מהפכנית: להפסיק

אותו על נושא זה, ישב הצלם וצילם. ברגע שבו סיפר גילי כיצד הוציאו אנשי ההגנה את הנשק מתוך בטן הספינה נורה, פיתאום התמלא עינו של גילי בדמעות. הוא סימן מיד לצלם שיפסיק לצלם. הצלם, שלכמה שניות לא הבין מה קורה בדיוק, הפסיק לצלם, ואיבד את תצלום אחד הדברים הכי מרגשים שהיו לנו בר-סידרה, את קסטיה-הסרט בו גילי בוכה. סרט התקטטה שלנו המשיך להקליט, והוא קלט את בכיו של גילי, תוך שהוא מספר, ראיתי דמעות בעיני הבחורים... מיד סימנו לצלם להמשיך לצלם, אבל כאשר הוא שב לצלם, גילי כבר התגבר, ואנחנו נש-ארנו עם דמעות, ובלי המונה. אבל הצופים בסרט יבחינו כיצד שעשינו, פריוניג' (הק פאה) של התמונה, הארכה שלה, כאשר ברקע ממשיך פסהקול של גילי הבוכה.

העורך הערבי

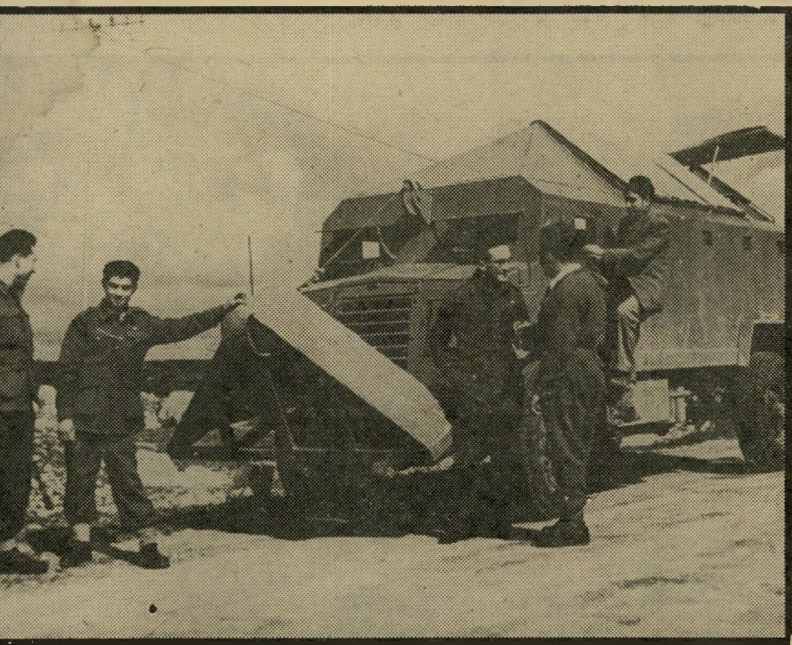
של, מגש הכסף

אחד מעורכי-הסרטים הבולטים בבניין הטלוויזיה הוא ז'אק חנא, ערבי יליד נצרת ותושב עין-כרם, ליד ירושלים. ז'אק הוא עורכו של הפרק מגש הכסף. הוא מספר על עצמו, על עבודתו, ויחסו לעמוד האש: "אני יליד נצרת. את עבודתי בענף-הסרטים התחלתי אצל מיכה שגריר בקט. שנתיים עבדתי שם, ואחרי-כך עבדתי בר-טלוויזיה כאסיסטנט בסרט שמיכאל לבי טוב עשה על קיבוץ רמת-רחל. התבקשתי להמשיך לעבוד בטלוויזיה בשירותי הערי-כה. ומאז אני עובד שם כעורך.

בהתחלה, כאשר שמעתי על הסידרה עמוד האש, אמרתי לעצמי שאני לא רוצה ולא מעוניין לערוך שום סרט בסידרה הזאת. היו לי הסתייגויות. לא ידעתי גם מה הולך שם. אבל אחרי-כך, כאשר התחילה הסידרה לעלות לשידור, והתחלתי לראות כל מיני פרקים שלה, התחלתי לראות את הדברים קצת אחרת.

יום אחד באו אלי ואמרו שישנם שני סרטים בלתי-גמורים של עמוד האש, ושי רוצים לתת לי לערוך אחד מהם, או את שניהם. בידור שהפנייה היתה על בסיס-כישורי המיקצועיים. בדקתי את החומר, ולא הבעתי התנגדות.

בסרט הזה אני עבדתי על חומר היס-טורי. אומנם, העבודה פגעה בי פה ושם, ובעיקר, הטיפשות של שני הצדדים ביחד.

אנשי שיירה בחוקרה לפני היציאה

לא שרנו מגבורה, שרנו מפחד...

בסוף תקופת המנדט הבריטי, הם יכלו הרי לגמור את זה בלי כל ההרג הרצח. אני אמנם לא הייתי אז, ואיני יודע יותר מדי על אותה תקופה. הסרט הזה נתן לי רקע, פחות או יותר, על מה שהתרחש אז. אני קיבלתי חומר מוכן. לא אני עשיתי את התחקיר שלו, וגם לא אני סיפקתי את החומרים המצולמים. קיבלתי לידים שלי סרט, שבשפה המיקצועית ניתן לכתוב אותו במצב של חצי-רֶהֶקט (חתוך וערוך בגסות, מצב שניתן להביא לו תוס-פות). לקחתי את הסרט לידים, ביחד עם עורר-העריכה שלי, קובי תקוע. ישבנו ביחד, ולמדנו את החומר.

יגאל לוסין, יענקלה אייזמן וגידעון

מיטען יקר: 200 רובים ו-40 מקלעים. בזומנית, באותו לילה, הגיעה לגמל תל-אביב ספינת-סוחר איטלקית עם מיטען גדול. פקיד המכס הבריטיים, אשר בדקו אותה, אישרו את המיטען. מתחת לכמה טונות של בצל היו עוד 4500 רובים, 200 מיקלעים ותמישה מיליון כדורים. עדות מכלי ראשון על הגעת הספינה האיטלקית מביא ישראל גלילי, ראש מיפ-קדת ההגנה באותם ימים. בקסטיה-העדות שבפרק זה נראה גילי כאשר קולו נצטר, וכמעט בוכה. לוסין: עם גלילי היה לנו כאן דבר נוגע ללב. הוא הרי ידוע כאדם היודע לרסן את רגשותיו. כאשר הצוות ריאיון